

БЪЛГАРСКА БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННА АСОЦИАЦИЯ

БИБЛИОТЕКИТЕ В ДИГИТАЛНАТА ЕПОХА

Доклади от
XXX Национална конференция на ББИА
София, 15 – 16 октомври 2020 г.

В памет на Снежана Янева, Председател на ББИА (2012 – 2019)

София, 2021

Докладите се публикуват без редакторска намеса. Отговорността за съдържанието им е изцяло на авторите.

ISBN 978-954-9837-34-6

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
Каталогизация в публикацията

Библиотеките в дигиталната епоха: Сборник с доклади
от XXX Национална конференция на ББИА, София, 15 – 16 октомври 2020 г. –
София: Бълг. библиотечно-информ. асоц., 2021.

ISBN 978-954-9837-34-6
021/025 (063)

1. Библиотеки – конференции
2. Иновативни библиотечни практики – конференции
3. Дигитализация – конференции

СЪДЪРЖАНИЕ

Библиотеките в подкрепа на образованието и научните изследвания

<i>Силвия Найденова.</i> Първото научно списание в България на 150 години	5
<i>Ваня Грашкина, Йордан Илиев.</i> Българският портал за отворена наука	8
<i>Кирил Симов, Димитър Минев.</i> Инфраструктурният проект КЛаДА-БГ – мрежа от свързани отворени знания и приложения в библиотеките	17
<i>Аделина Бързачка.</i> Специалната колекция на библиотека „Паница“ и мястото ѝ в академичната общност	22
<i>Петя Георгиева.</i> Цифров научен архив на Аграрен университет – Пловдив	29
<i>Дарина Илиева, Габриела Ванцарова.</i> Личният архив на проф. Петър Миятев – източник за нови научни изследвания	36
<i>Радина Дамянова.</i> Авторското право върху онлайн изображения – опитът на библиотека „Паница“ в изграждането на образователни колекции	40
<i>Надежда Дякова, Десислава Орлова, Борислава Маноилова.</i> За мечтите и пътя към тяхното реализиране (Академичната библиотека на НАТФИЗ като част от този път).....	46

Автоматизация, дигитализация и интеграция на ресурсите в библиотеките

<i>Мария Бранкова.</i> Дигитализацията на нотни издания – предизвикателство или необходимост	51
<i>Иван Крачанов.</i> Трансформация на дигиталните колекции в Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив	54
<i>Калоян Здравков.</i> Дигитална културна съкровищница „Север +“ – история с продължение	59
<i>Кирилка Страшиникова.</i> Библиотека – наследство – бъдеще	64
<i>Явор Василев.</i> Дигитална колекция „Краезнание“ на Регионална библиотека „Димитър Талев“ – Благоевград – история, настояще, бъдеще	67
<i>Дея Аргирова.</i> Дигиталната звукова колекция на библиотека „Паница“	71
<i>Ренета Константинова, Валерия Йорданова.</i> Общуването с културното наследство – право на всеки (Иновативни практики в Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе).....	74
<i>Десислава Иванова.</i> Въвеждане на радиочестотна идентификация в Регионална библиотека „Михалаки Георгиев“ – Видин	79
<i>Гергана Атанасова.</i> Дигиталната колекция от студентски публикации на Библиотека „Паница“ – Американски университет в България	84

<i>Теодора Пейчева-Дянкова. Интегрираната библиотечна система Кођа и внедряването ђ в Регионална библиотека „Любен Каравелов“</i>	89
<i>Васил Загоров. Книгопис на българската възрожденска книжнина (1801 – 1878) – пътят на една е-библиография</i>	95
<i>Николай Поппетров. След дигиталната еуфория – интегриране на дигиталните ресурси</i>	98

Предизвикателствата на дигиталното общество – изграждане на нови компетентности на библиотечните специалисти и на потребителите

<i>Спаска Тарандова, Анета Дончева. Цифровата трансформация и библиотекарите: анализ на нуждите от нови знания и умения на пазара на труда в библиотечната сфера по проект БИБЛИО</i> ...	102
<i>Ангелина Ставрева. Съвременни изисквания към библиотечните специалисти и възможности за повишаване на квалификацията</i>	106
<i>Жечка Кираджиева. Споделено за детското четене... от „Съкровищница на идеи“</i>	109
<i>Ирена Русанова, Валентина Караджова. Библиотечни пространства. Физическото и виртуалното измерение на библиотеката</i>	112
<i>Савина Цонева, Йолина Христова. Регионална библиотека „Априлов – Палаузов“ като място за учене през целия живот</i>	117
<i>Албена Йончева. Важният си ти! – изграждане на тийн компетенции в библиотеката</i>	121

Библиотеките по време на пандемия и кризисни ситуации

<i>Елица Лозанова-Белчева. Инфодемия по време на пандемия: библиотеките – ключов фактор в борбата с дезинформацията</i>	125
<i>Милена Добрева. Преосмисляне на ролята на библиотеките като „трето място“ след пандемията от COVID-19</i>	131
<i>Гълъбина Желязкова. Разговор за книги в Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив по време на пандемия</i>	139
<i>Силвия Павлова. Да останем свързани: библиотека и читатели във време на пандемия</i>	141
<i>Галина Раева. Библиотечни делници и празници в условията на коронавирус в Регионална библиотека „Партений Павлович“ – Силистра</i>	144
<i>Нина Йовкова. Домът на книгите – жалон за надеждно място в криза (Как материалното неравенство между библиотеките изпъкна още по-отчетливо в пандемията)</i>	147
<i>Таня Пилева. Дейността на училищните библиотеки в област Пловдив в условията на дистанционно обучение</i>	150

Петя Георгиева

Изграждането на цифрови научни архиви е цел на всички съвременни университети и библиотеки към тях. Те позволяват не само съхранение на научните резултати, но и съдействат за тяхното разпространение в глобалната мрежа чрез лесен и бърз достъп.

В подкрепа на образованието и научните изследвания Библиотеката на Аграрен университет – Пловдив (АУ – Пловдив) инициира създаването на такова институционално хранилище. То ще разшири влиянието на висшето учебно заведение чрез възможността да се свърже с национални и европейски е-инфраструктури за отворен достъп до научна информация.

Целта на настоящия доклад е да опише пътя при изграждане на научен архив в университета, основните характеристики на платформата и бъдещи планове за нейното развитие.

Научните архиви на Аграрен университет – Пловдив преди да станат цифрови

Висшето аграрно образование в България датира от 1921 г. До тогава всички бъдещи агрономи се обучават в европейски страни като Франция, Германия и Италия. В далечната 1945 г. с Указ №180 на Регентския съвет от 4 август е приета Наредбата-закон за създаване на първия извънстоличен държавен университет в Пловдив, обнародвана в ДВ бр. 192 от 20 август 1945 г. – университет „Паисий Хилендарски“ с два факултета – медицински и агрономически. Пет години по-късно се създават две нови самостоятелни учебни заведения – Висш медицински институт (ВМИ) „Ив. П. Павлов“ и Висш селскостопански институт (ВСИ) „Васил Коларов“ с три факултета: лозаро-градинарски, агрономически и земеделско-технологически. ВСИ стартира първата си учебна година със 7 професори, 9 доценти, 26 асистенти, от които 5 доктори. Сред преподавателския състав са утвърдени и доказани учени с международна известност като акад. Христо Даскалов, акад. Павел Попов, проф. Минчо Кондарев¹.

Правоприемник на ВСИ „Васил Коларов“ днес е Аграрният университет, който, на базата на успешната институционална акредитация през ноември 2000 г., е преобразуван в университет. Днес Аграрният университет – Пловдив е единственото специализирано държавно висше училище в България в областта на селското стопанство и сродните науки. През 2019 г. получава оценка 9.61 на институционална акредитация от Националната агенция за оценяване и акредитация, която го нарежда сред топ три от университетите в България.

Развитието на науката, резултатите от учебната и научно-изследователската работа се обуславят от много действащи фактори. Определящ се оказва научният потенциал, който включва три елемента: брой, структура и квалификация на кадрите; материално-техническа база; научно-теоретични идеи.

В развитието на научната дейност на университета се очертават четири периода, които следват хода на историческото развитие на Висшия селскостопански институт до автономно висше учебно заведение, или, това е времето от 1945 до 1995 г.

¹ Стайков, Георги. 25 години Висш селскостопански институт „Васил Коларов“ – Пловдив, 1945 – 1970. Пловдив, 1971, с. 24.

Първият период обхваща годините от 1945 до 1950 г., когато ВСИ е само агрономо-лесовъден факултет в състава на Пловдивския университет. След като е създаден Държавният университет в Пловдив започват да се публикуват и научни трудове, резултат от научната дейност на преподавателите. През 1945 – 1946 г. излизат I и II том от специализираното издание, известно като „Годишници“. През 1947 г. излиза том III, през 1948 – 1949 г. – том IV и през 1949 – 1950 г. – том V. По-важни трудове, отпечатани в този период, са: Резултати от екологични опити с царевица; Изследване на свободното междусортово опрашване; Метод за определяне на инкубационния период на маната по лозата и прогнозиране на пръскането; Проучване на половия кръг на овцата; Подбор на родителски двойки в животновъдството и др. Прави впечатление, че повечето разработки са в областта на растениевъдството и животновъдството, а липсват такива от природните науки – химия, физика, математика, както и от обществените и философските науки. Това се дължи най-вече на слабата материално-техническа база² и все още малкото преподаватели.

Вторият период започва с обособяването на ВСИ в самостоятелно висше учебно заведение през 1950 г. и включва времето до 1970 г. В периода 1950 – 1970 нараства броят на печатната продукция³ (Вж. Табл. 1). От 1969 г. сборникът „Научни трудове“ започва да излиза в 5 книжки: кн. 1. Растениевъдство; кн. 2. Градинарство; кн. 3. Лозарство и овощарство; кн. 4. Агрохимия, почвознание и физиология на растенията; кн. 5. Икономика и обществени науки.

Вид на публикациите	Години					
	1950	1955	1960	1965	1970	1989
Научни трудове (монографии)	55	190	350	1522	2450	8775
Научни статии	12	70	95	132	330	505
Научно-популярни статии	35	85	250	850	2880	
Учебници	7	44	44	76	85	95

Табл. 1. Ръст на научната печатна продукция по години

Третият период обхваща времето от 1970 до 1989 г., когато ВСИ се включва в комплекса на Академията на селскостопанските науки, съгласно Указ №924 на Държавния съвет. До 1978 г. излизат от печат 6 тома от сборника „Научни трудове“. От 1978 до 1989 г. излизат нови 8 тома, всеки по 4 – 5 книжки с нови заглавия, съобразно профила. Издателската дейност на ВСИ се разширява и през 1989 г. научните трудове са 8775, научни статии – 505, учебници – 95. Публикуваните в чужбина научни статии са 185 – 190, а близо 50% от научните трудове са колективни, с повече от двама автори.

Четвъртият период започва през 1989 г. и приключва през 1995 г., когато ВСИ вече се развива като автономно учебно заведение. Преходът към пазарна икономика след 1989 г. налага промени и в научноизследователската дейност: изразходване на големи средства за изследователска дейност, но ниска икономическа ефективност от нея; голям научно-кадрови потенциал, но ограничен брой оригинални научно-технически постижения; липса на стимули, които да предизвикват конкуренция между научните работници; неефективна връзка между създателите на научни продукти и потребителите им; липса на планиране на научните изследвания. В

² В началото, създаденият през 1945 г. Пловдивски университет, се разполага в сградата на Търговската гимназия в Пловдив. В периода 1949 – 1952 на университета временно се предоставя сградата на Пловдивската духовна семинария. През 1953 г. учебните занятия на ВСИ „В. Коларов“ се провеждат в пригодената за целта сграда на бившия мъжки френски колеж „Св. Августин“, като днес на това място се намира Ректоратът на ПУ „Паисий Хилендарски“. В периода 1960 – 1970 се осъществява строителството на всички основни сгради на ВСИ – три централни корпуса, три павилиона, три студентски общежития, голям хранителен блок за 1500 студенти. През 1968 г. е тържественото откриване на завършеното строителство.

³ Стайков, Георги. Половин век Висш селскостопански институт (1945 – 1995 г.). Пловдив, 1995, с. 76.

резултат на това науката у нас започва да изостава. Страната е принудена да търси нови методи, технологии и технически решения. Новата стратегия на науката изисква: по-прагматична форма на организация; нова проблематика и тематика; нов стил на работа; нов начин на финансиране; нов начин на оценка на научните постижения; нови критерии за оценка на дейността на научните работници.⁴

Очертаните периоди са взаимосвързани и свидетелстват за качествени и количествени изменения в развитието на научната дейност на ВСИ, респективно Аграрен университет, повлияни и от дълбоките промени в България и по-специално в селското стопанство.

През всичките тези периоди университетската библиотека има ключова роля в съхранението и разпространението на научната продукция. През първите 25 години от развитието на ВСИ библиотечните работници имат сериозен принос в усъвършенстване на формите и методите на обслужване на своите потребители. Още през 60-те – 70-те години на XX век се провеждат курсове за запознаване с начините на използване на литературата за учебна и научно-изследователска цел; изготвяне на проблемна картотека; подготовка и издаване на литературни справки по дадени заявки от преподаватели и студенти; подготовка и издаване на справочници за набавена научна литература.

През 80-те години на XX век в работата на библиотеката се внедрява нова техника. Осигурява се дистанционен достъп и извличане на информация от най-големите световни информационни центрове и автоматизирани информационни системи. За първи път в страната се осъществява извличане на информация в диалогов режим от задгранични бази данни посредством обикновена телефонна линия и видеотерминал, българско производство.

През 1981 г. се получава достъп до информационния център МАГАТЕ – Виена, който предоставя информация в областта на селското стопанство и използване на атомна енергия в система АГРИС и ИНИС. През 1984 г. преподаватели и студенти на ВСИ ползват каталозите на Британската библиотека и Конгресната библиотека на Вашингтон посредством дистанционен достъп до компютърния център БЛЕИЗЛАЙН – Лондон⁵.

През 1986 г. се осъществява директно извличане на информация от ДЕЙТА-СТАР – Швейцария и ДАЙАЛОГ – САЩ. Същата година се автоматизират всички процеси в библиотеката. За пръв път се подготвя библиографски справочник с помощта на микрокомпютър. С помощта на печатната база се издават:

- Научни публикации на ВСИ „Васил Коларов“ – Пловдив, 1945 – 1980: Библиографски указател по случай 35-годишнината на Института / Състав. Христо Найденов, Лалка Тосева. Пловдив: Хр. Г. Данов, 1982. 679 с.
- Научни публикации на ВСИ „Васил Коларов“ – Пловдив, 1980 – 1985: Библиографски указател по случай 40-годишнината на Института / Състав. Христо Найденов, Лалка Тосева. Пловдив: Хр. Г. Данов, 1986. 343 с.
- 40 години ВСИ „Васил Коларов“ – Пловдив 1945 – 1985: Каталог на документи и библиография / Състав. Христо Найденов, Недялка Петрова, Лалка Тосева. Пловдив, 1985. 209 с.
- Научни публикации на ВСИ „Васил Коларов“ – Пловдив, 1985 – 1995: Библиографски указател посветен на 50-годишния юбилей на института / Състав. Илия Чешмеджиев, Георги Ценкин, Надежда Ангелова, Елена Панова. Пловдив: АИ ВСИ, 1995. 508 с.

⁴ Пак там, с. 168.

⁵ Пак там, с. 136.

- Научни публикации на Аграрния университет – Пловдив: Библиографски указател 1995 – 2005. / Състав. Танко Колев, Екатерина Анастасова, Надежда Ангелова, Елена Панова. Пловдив: АИАУ, 2005. 716 с.

Библиографските указатели се издават на всеки 10 години, а този за периода 2005 – 2015 е в текстови файл, записан на CD.

Създаване на Цифров научен архив на Аграрен университет – Пловдив

В полза на научно-изследователската работа на университета и резултатите от нея библиотеката инициира идеята за изграждане на научен архив в дигитална среда. Той се явява осъвременен електронен вариант на библиографските указатели с повече възможности при употреба, благодарение на информационно-комуникационните технологии.

Причина за създаване на цифров научен архив е и създаденият от НАЦИД и МОН Български портал за отворена наука (БПОН)⁶ – национално хранилище, в което учени и организации могат да разпространяват и съхраняват научни публикации и резултати от своите изследвания. Единият начин това да стане е, като учени и организации, които нямат собствени хранилища, използват платформата с тази цел. Другият вариант е тези висши училища и организации, които вече имат изградени институционални хранилища, да се включат като доставчици на съдържание и автоматично да публикуват данни от други външни системи. Порталът предоставя безплатен достъп до информация с висока научна стойност както на изследователите, така и на обществеността.

Възможността Аграрен университет – Пловдив да има собствено институционално хранилище и да стане доставчик на съдържание към Националния портал и други такива от международно ниво е много приемлива и ефективна. В тази връзка се очертават няколко цели за създаване на Цифров научен архив:

1. Лесен и бърз достъп до научна информация и резултати от научни изследвания на университета.
2. По-добра и систематична отчетност на научната дейност на академичния състав на университета.
3. Съхранение и разпространение на научни публикации и резултати.
4. Разширяване на влиянието на университета чрез създаване на институционално хранилище, което ще може да се свързва с европейските е-инфраструктури за отворен достъп до научна информация – БПОН, където, при спазване на последните стандарти за оперативна съвместимост, информацията се индексира от OpenAIRE. Това дава възможност за свързване към Европейския облак за отворена наука⁷ (EOSC – European Open Science Cloud).

Цифровият научен архив на Аграрен университет – Пловдив се разработва от софтуерната фирма „РС-ТМ“, която обслужва библиотечните модули на Университетската библиотека от 1994 г. Поради тази причина за основа ще се използват три от базите данни, които обработва библиотеката:

- „Аналитично описание на статиите от български периодични издания“ с прикачването на пълнотекстови публикации в областта на аграрните науки от български списания.
- „Биобиблиографии“ на преподавателите от АУ – Пловдив. Въз основа на тази база се изработват печатните библиографски указатели на всеки 10 години.

⁶ Български портал за отворена наука – BPOS. НАЦИД, 2020. [онлайн]. Достъпно от: <https://bpos.bg/>

⁷ European Open Science Cloud [онлайн]. Достъпно от: <https://www.eosc-portal.eu/>

- „Цитирания“ – изход на всички цитирания на преподавателите от АУ в статиите от електронния каталог на библиотеката и от биобиблиографиите.

Броят на записите в последните две бази е значителен и това може да се види от *Табл. 2*.

Вид база	Брой
Цитирания на преподаватели от АУ от електронния каталог и биобиблиографиите	2390
Биобиблиографии на преподаватели от АУ	8584

Табл. 2. Брой записи в съответния тип база

Действията по изработването на Цифровия научен архив ще включват:

1. Прехвърляне на записите от базите, посочени в *Табл. 2* в бъдещия научен архив.
2. Прехвърляне на пълнотекстови файлове на статии от база „Аналитично описание на статиите от български периодични издания“, които са на автори от Аграрен университет – Пловдив.
3. Проверка на наличната информация за всеки автор и допълване на липсваща такава от онлайн бази данни, като НАЦИД, SCOPUS, Web of Science, Science Direct, CABI, EBSCO и др.

Видовете материали, които ще се включат в архива, ще са всички библиотечни документи, научна продукция на академичния състав на Аграрен университет, като книги, монографии, учебна литература, научни статии, дисертации, доклади от конференции, справочна литература и др. Достъпът ще бъде отворен, ограничен или само до метаданни, като правата за достъп до научната информация ще се определят от авторите на публикациите.

Структура на Цифровия научен архив

Цифровият научен архив ще бъде структуриран по тип на публикацията (статия, монография, студия, учебник, част от книга, дисертация, доклад, справочно издание и т.н.); година на издаване; автор; научни области и направления; факултети и катедри.

Фиг. 1. Цифров научен архив

Тази структура визуално и логически позволява търсенето по съответните показатели да става много лесно и бързо. Например по години, по автори, по научна област, по факултети, по катедри и т.н.

Фиг. 2. Публикации в научна област

Всички преподаватели на Аграрния университет имат профили, които използват чрез уеб страницата на университета и чрез парола. В главното меню към всеки профил ще се инсталира Цифровия научен архив, откъдето авторите на публикациите да могат да определят правата на достъп до своите научни публикации, без да имат възможности за настройки и редакция (Вж. Фиг. 3). Последните ще се извършват от библиотечните специалисти.

Фиг. 3. Профил на преподавател от Аграрен университет

Техническото разработване на Цифровия научен архив е изцяло съобразено с академичния профил на университета, с изискванията при научна отчетност (месечно или годишно). Идеята е да се достига до най-пълна информация от една платформа, извлечена както от всички нужни за целта електронни ресурси на библиотеката, така и от бази данни, свързани с индивидуалните и институционалните наукометрични показатели, отразяващи научни резултати и научни постижения.

Очакваните резултати от създадения научен архив са свързани не само с бърз и лесен достъп до научната продукция на Аграрния университет – Пловдив, както и нейното съхранение, но и с:

1. Актуална и качествена справка за академичното ниво по всяко време.
2. Повишаване на цитирането на публикациите на преподаватели и докторанти в случаите на отворен достъп до научна информация.
3. Съдействие от членовете на академичния състав на Аграрния университет – Пловдив, за да е пълна и точна информацията за тях в архива.
4. Съгласие от авторите, научните им публикации да бъдат на отворен достъп.
5. Включване на наличната база данни от Цифровия научен архив на Аграрния университет – Пловдив в БПОН на НАЦИД, а оттам и в други международни платформи.
6. Издигане престижа на Аграрния университет – Пловдив по наукометрични показатели.